

Om Kreativa Europas stöd till litteratursektorn

Transkription från pod-samtal; <https://www.kulturradet.se/kreativa-europa/kreativa-europa-2021-2027/kreativa-europa-podden/>

Talare, Matilda Ekström

Kreativa Europa är EU:s program för de kulturella och kreativa sektorerna. Temat för det här poddsamtalet är litteratur och de stödmöjligheter som finns för litteratursektorn inom programmet, bland annat ges stöd till projekt för att översätta, publicera, distribuera och marknadsföra europeisk skönlitteratur. Inom programmet finns också i-Portunus, som är ett mobilitetsprogram som verkar för att främja utbyte och rörlighet för enskilda kulturskapare och kulturaktörer i Europa. EU har även ett pris för samtida litteratur, European Union Prize for Literature, som varje år delas ut till ett tiotal europeiska författare.

Jag heter Matilda Ekström och jobbar som kommunikator på Kulturrådet och för Kreativa Europa Desk Sverige Kultur. Vi på Kulturrådet delar ansvaret som Sveriges kontakter med Filminstitutet där vi på Kulturrådet har hand om programområdet Kultur och där Filminstitutet har hand om programområdet MEDIA, tillsammans delar vi på ansvaret för det sektorsövergripande programmet. Gemensamt har vi uppdraget att informera om programmet och ge rådgivning till svenska aktörer som vill söka medel från Kreativa Europa och samarbeta internationellt. Tillsammans med mig här har jag min kollega Susanne Bergström Larsson som kommer att moderera det här samtalet.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Tack Matilda, jag heter Susanne Bergström Larsson och jag är verksamhetsansvarig för Swedish Literature Exchange här på Kulturrådet som har i uppdrag att främja översättning och spridning av svensk litteratur och dramatik samt att främja internationellt utbyte på området. Här har vi tre personer som på olika sätt tagit del av insatserna inom Kreativa Europa-programmet. Vi har Maxim Grigoriev, författare som fick EU:s litteraturpris 2021 för boken *Europa*. Vi har Elena Balzamo som är översättare till franska och mottagare av i-Portunus mobilitetsstöd för arbetet med översättningen av *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige*. Och så har vi Ellinor Broman, Palabra förlag, som fick bidrag för spridning av europeisk litteratur för serieromanen *Ballader från norr* av den spanska författaren Alfonso Zapico.

Vi ska samtala lite kring på vilket sätt Kreativa Europa-programmet kan stötta spridningen av litteratur inom Europa. Om vi alla går med på premisserna att ett öppet och levande samhälle kräver att vi delar tankar, erfarenheter, idéer och berättelser med varandra. Att det är en förutsättning att vi även kan ta del av dessa tankar, erfarenheter, idéer och berättelser som är nedtecknat på andra språk än vårt eget. Det är förstås att det finns översättningar.

Enligt den nyligen släppta rapporten *Translators On The Cover* om flerspråkighet och översättningar som togs fram på initiativ av EU-kommissionen så utgör den översatta litteraturen i Europa ungefär 25 procent. Av de här 25 procenten, är det engelskan som dominerar som källspråk med drygt hälften av de översättningarna. Så den översatta litteraturen är ju framför allt från de mindre språken minst sagt hotad. Och det finns ju många länder, däribland i Sverige, offentliga stödprogram för att stöda litterär översättning. Men för flera språk och i länder så finns det inga sådana stöd och i många fall är budgeten begränsad och det är där Kreativa Europa-programmet kommer in.

Så, Maxim, Elena och Ellinor ni representerar ju olika delar av litteraturfältet, författare, översättare och förlag. Men om vi börjar med författarperspektivet, vad har det betytt för dig Maxim att bli översatt till andra språk?

Talare, Maxim Grigoriev

Alltså länge finns det ju ingenting översatt eftersom boken är väldigt ny. Jag har skrivit på ett par kontrakt, men det har ju inte kommit ut än. Men däremot kan jag ju säga att de kontrakt som jag skrivit på hade ju aldrig kommit till stånd om det inte vore för det här programmet.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Vad spännande, för det var ju lite det som var min nästa fråga. Vad det har lett till så att säga. Men hur fungerar det? Har du någon litteräragent som arbetar med att sälja rättigheterna till din bok?

Talare, Maxim Grigoriev

Nej, jag har ingen regelrätt tangent, men däremot så när jag fick det här priset så var ju känslan att man fick en agent. Eftersom den här organisationen som finns bakom det här priset har ju uppenbarligen arbetat för att väcka någon slags intresse för min bok utomlands och det har jag märkt först och främst i språkområden som den aldrig annars hade nått. Jag tänker på albanska och serbiska och liknande språk.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Just det, men är det då de här förlagen som har kontaktat dig personligen då? Angående rättigheterna.

Talare, Maxim Grigoriev

Ja antingen mig eller de som finns bakom EU-priset i Bryssel.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Ja, jag förstår. Så frågan om det här priset har påverkat dig som författare. Svaret på den frågan är väl egentligen då att du kommer att kunna bli läst på andra språk?

Talare Maxim Grigoriev

Ja egentligen alltså. Dels så låter ju det här priset väldigt bra, när man säger att man fått Europeiska unionens litteraturpris; det låter väldigt stort. Jag fick det där priset nästan samtidigt som boken kom ut i Sverige. Det var ju väldigt tidigt i mottagandet så jag tror att det också påverkade mottagandet i Sverige. Det satte en kvalitetsstämpel på romanen och gav den en liten knuff. Så på det sättet har det påverkat och sen så fick jag ju åka till Bryssel och ta emot priset. Vi fick också gå på ett par seminarier där de på ett pedagogiskt sätt förklarade den europeiska bokmarknaden och vad man kan göra själv som författare. Vi fick träffa bokhandlare, representanter för bokmässor. Det var som en organisation för att dra in författaren mer i själva arbetet med att försöka sprida sin egen bok.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Ah, ja då sågs ni alla pristagarna samtidigt. Kul att få träffa kollegor från andra länder i ett sådant sammanhang!

Talare Maxim Grigoriev

Ja, det var jätteroligt! Det kommer ju folk från alla möjliga länder i Europa. Det är ett tiotal pristagare per omgång, och jag tror det är ett stort visionsarbete bakom. Det var jätteroligt också för att det var precis efter coronan så det var ju första gången som jag kunde åka någonstans och träffa andra människor.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Ja just det. Men du hur känns det nu att du ska bli översatt, känns det roligt eller läskigt att någon annan ska ta hand om din text?

Talare, Maxim Grigoriev

Det är lite läskigt att någon annan ska ta hand om min text. Det är en märklig känsla att bli översatt till ett språk man själv inte behärskar, för jag har ju ingen möjlighet att läsa det själv. Men jag har inte tänkt så mycket på det. Mitt arbete är ju att skriva. Så allt annat är ganska sekundärt. Jag har även hållit på med min nästa roman som snart är klar. Men det ska bli en intressant erfarenhet när översättningarna väl kommer ut. Att titta på sitt sin egen text utan att kunna läsa det, det är intressant.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Ja många översättare vill ju gärna ha direktkontakt med författaren för att ställa frågor. Har du redan nu fått sådana?

Talare, Maxim Grigoriev

Nej, det har jag inte fått och jag har själv arbetat lite som översättare och då har jag aldrig själv tagit kontakt.

Jag tänker ju att som översättare så har man 100 procent makt själv och det ansvar som det innebär. Jag har faktiskt undvikit att ha kontakt med den författare som jag översatt. Vi får se om mina översättare gör likadant.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Det var spännande, ja, men tack så mycket. Då kommer vi över till översättarperspektivet då Elena du fick ju mobilitetsstöd inom i-portunus. Skulle du vilja berätta lite om det, vad som fick dig att söka stödet och vad stödet sen täckte.

Talare, Elena Balzamo

Ja, vad som får en att söka stödet det är att det är läget i förläggarvärlden är sådan, att det är färre och färre författare och översättare som kan leva på sina litterära tillgångar. De som kan göra det är mycket få. Men det betyder inte att den litteratur som skapas av de som inte kan leva på det de skriver eller översätter är mindre värde eller mindre bestående, kanske ofta tvärtom.

På sätt och vis är vi tillbaka i sjuttonhundratalets situation där stat och senat var den viktigaste källan till att kunna skapa och överleva, men nu tar det form av statliga och offentliga organisationer där Kreativa Europa är en sådan organisation. Jag brukar vända mig till olika myndigheter, bland annat Kulturrådet. När jag har kunnat göra det jag gjort så är det uteslutande tack vare det stöd jag fick.

Stödet inom Kreativa Europa var lätt att söka. Det var inga mängder papper som behövdes fylla i, sen var det oerhört smidigt eftersom jag fick boka om min vistelse i Sverige, vilket gick bra alla tre gånger. Oerhört bekvämt. Det märkliga var att det var första gången jag hört talas om Creative Europe.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Just det, och hur fick du reda på det då?

Talare, Elena Balzamo

Av ren slump, det var någon annan myndighet i Frankrike som skickade mejl till jag vet inte vem och som också hamnade i min mejlkorg.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Spännande. Men vad innebär då stödet för ditt arbete med den här översättningen? Vad var det du kunde göra?

Talare, Elena Balzamo

Ja, man kan få illusionen att översättare inte behöver resa egentligen, att man bara kan sitta framför sin dator. Men det är inte sant, sitter man hemma och rör inte på sig då tappar man språkets utveckling. Det är jätteviktigt att vara att kunna regelbundet vara i det land som man jobbar med. När det gäller översättning av klassiker som med Selma Lagerlöf då finns det alltid en del forskning som är förknippat med översättningen.

Paradoxalt nog så finns det ingen referensutgåva av Nils Holgerssons resa i Sverige, trots att det finns ett Selma Lagerlöfs sällskap. Så jag behövde kontakta specialister och läsa speciallitteratur.

I mitt fall ville jag gärna titta på Selma Lagerlöfs manus, det var intressant att sätta sig in i hur hon jobbade med Nils Holgersson. Det är ju åttahundra sidor nästan. Manuset ligger ju på Kungliga biblioteket, så det var mycket hjälp.

Jag tror inte jag hade översatt texten om jag inte hade fått pengarna, de var verkligen en stor hjälp.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Hur länge var du i Sverige?

Talare, Elena Balzamo

Jag fick bara ett par veckor på mig, men det var kanske precis vad jag behövde.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Precis, fördelen med Kreativa Europa är ju att man ofta får en rejäl slant så att säga. Till skillnad från nationella stödprogram där man har en begränsad budget och man kanske inte får en så stor summa. Du översätter ju från svenska till franska, det här stödet är ju öppet för alla åt alla håll så att säga, skulle du rekommendera andra översättare och enskilda upphovspersoner att söka det här mobilitetsbidraget?

Talare, Elena Balzamo

Ja absolut. Jag har pratat om det. Jag berättar till mina kollegor, både skrivande och översättande om att det finns. Jag måste säga att det inte är många som vet att det finns, så att sprida informationen är ett jobb som måste göras.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Jag tror att många också har uppfattningen att det är komplicerat och svårt att nå de här personerna bakom bidragen. Men enligt dig var det smidigt att ha kontakt med dem också kring bokningar och så vidare. Så det är ingenting man behöver vara rädd för?

Talare, Elena Balzamo

Ja, det var det inget problem. Det gick hur lätt som helst, men man måste också säga att detta projekt var en en-persons projekt. Så det är inte som Kreativa Europas samarbetsprojekt där flera organisationer och länder är inkopplade. Det är en logistik som man som enskild översättare inte behöver.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Ja över till dig då Ellinor. Ditt förlag Palabra fick litteraturstöd för spridning av en spansk bokserie. Hur kommer det sig att du sökte stöd?

Talare, Ellinor Broman

Ja, det var faktiskt tre verk med serien *Balladen från norr*; det är även en bok som heter *Slumpens spår* av Paco Roca och en bok som heter *Tant Wussi* av Katrin Bacher och Tyto Alba. Den gången jag sökte så skulle man minst ha tre verk så mina ansökan räknades sedan om till att bli fem verk då *Balladens år* är i tre delar.

Anledningen till att jag sökte var att jag kände att jag hade en plan om man säger så. Jag ville väldigt gärna ge ut spanska serieromaner, för det är ju så med Kreativa Europa att det främst främjar översättningar från små språk till större språk. Men det främjar också genrer som inte är så uppmärksammade. Eller som är uppmärksammade i vissa länder men inte i andra, där kände jag att jag hade en möjlighet eftersom jag ville ge ut spanska serieromaner. Serieromaner är ett stort fenomen i Spanien. Anledning till att jag sökte Kreativa Europa-stödet är att det inte bara ger bidrag till översättning, tryck och distribution utan också till marknadsföring, vilket är väldigt bra. Andra stöd som finns täcker oftast bara översättningen. Därför valde jag att ansöka.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Precis, från spanska så finns det ju inget nationellt stöd just nu att söka heller för den delen.

Talare, Ellinor Broman

Jo, det finns det faktiskt. Spanska Kultur- och sportministeriet som det heter ger översättningsbidrag som går att söka varje år.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Ja men, just det.

Talare, Ellinor Broman

Jag har faktiskt fått översättningsbidrag för del ett och två i *Balladen från norr* och nu har jag sökt för de andra två böckerna också.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Vilken bra kombination. Hur har du då använt det här stödet? Vad har det inneburit för bokens möjligheter att nå ut i Sverige?

Talare, Ellinor Broman

Jag skulle inte ha gett ut böckerna om jag inte hade fått stödet. Stödet som heter Cirkulation/spridning av europeisk litteratur täcker 50 procent av kostnaderna för översättning, tryck distribution och marknadsföring.

Det hade varit omöjligt att ge ut böckerna om inte jag hade fått stödet, det är så pass dyrt att översätta den här typen av böcker och serieromaner och också dyrt att trycka, betydligt dyrare än vanliga böcker. De här böckernas utgivning har varit avhängig att jag fick stödet.

När jag sökte det hade det gått några månader in i covid-19-pandemin och jag hade gott om tid att skriva ansökan, för det är en väldigt tidskrävande ansökan som kräver en tematik att söka för. Med böcker som hänger ihop på ett eller annat sätt som går att få ihop en bra ansökan för.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Jag är nyfiken på att höra mer om marknadsföringsdelen. Hur gjorde ni?

Talare, Ellinor Broman

Ja, men det är faktiskt väldigt intressant för mitt förlag är väldigt nystartat. De första böckerna gavs ut 2018. Detta att skriva ansökan är också en träning i att lägga upp en marknadsföringsplan och en strategi för böckerna. Vilket var väldigt lärorikt.

Jag fick tänka igenom vilka festivaler jag skulle åka på, och i vilka andra sammanhang jag skulle presentera serieromanerna i. Jag behövde också tänka om det skulle vara fysiskt eller digitalt, då vi var i början av pandemin. Jag letade upp de seriefestivaler som finns i Sverige,

Uppsala Comix, Stockholms internationella seriefestival och Seriefest i väst. Jag tog med dem i ansökan och även andra sammanhang som närvaro på mässor där jag tänkte att böckerna skulle kunna presenteras och la in aktiviteterna i budgeten för marknadsföringsinsatser. Tillsammans med kostnader för annonsering. Marknadsföringsdelen kan användas till en rad olika saker, vilket är jättebra.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Hur gick det då?

Talare, Ellinor Broman

Jo, men det har gått jättebra. Författaren till *Balladen från norr*, Alfonso Zapicos, han blev faktiskt inbjuden av Stockholms internationella seriefestival så de bekostades av dem. Och vi kommer att bjuda honom till Göteborg i höst. Och vad man också vill lyfta fram, det är ju översättarna. Jag är själv översättare i grunden. I ansökan fick man skriva om hur man skulle lyfta fram översättarna på olika vis, att de också skulle inkluderas i program på festivaler och så vidare, så det tycker jag är jättebra. Det är jättebra tankar inom Kreativa Europa, att översättarna ska få synas mer.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Ja verkligen. Har du några tips till andra förläggare som funderar på att söka det här bidraget?

Talare, Ellinor Broman

Ja, jag tipsar om att tänka igenom budgeten noga. Det var det misstaget jag gjorde, att jag kanske inte riktigt hade koll på siffrorna. Det finns ju mycket pengar att söka. Jag vet ett

annat förslag som fått ett stort bidrag från Kreativa Europa för att ge ut serieromaner från olika delar av Europa. Ha stora visioner helt enkelt.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Utöver det som vi har pratat om nu, finns det någonting annat som ni funderar på och som skulle kunna stärka det internationella utbytet på litteraturområdet som författare, översättare och förläggare? Maxim, har du några tankar kring vad som skulle kunna göras?

Talare, Maxim Grigoriev

Jag känner ungefär som Elena, det är viktigt att uppmärksamma att det överhuvudtaget finns. Jag visste själv inte om det förrän jag fick priset. Kanske att lokala författarförbund kan spela en roll i att sprida den här informationen vidare. Om man hade fått ett mejl från sitt författarförbund med information om att det här finns och kan söka så tror jag att många hade uppmärksammat det. Det är egentligen den enda nackdelen, att man inte vet att det finns.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Just det, och Elena, har du några funderingar kring det här eller kring spridning av litteratur?

Talare, Elena Balzamo

Jag ser problem, men jag ser ingen lösning på det än så länge. Problemet är att det verkligen är för Västeuropa, på något sätt måste man försöka att nå östeuropeiska länder. Länder där det är problem, översättarna överlever mycket knappt där. Sedan så vet äldre, etablerade översättare hur ansökan görs och som får stöd, men det behöver nå ut till nya översättare som också behöver resa och få stöd. Jag vet inte hur man kan göra det, men kanske genom ambassader och attaché på plats. Det är det som man kanske borde koncentrera sig på.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Absolut en ökad samverkan, egentligen mellan alla aktörer som har lite överblick. Alltså vi som nationella organisationer som stöttar både översättning och översättarutveckling och nätverk, och även förstås utlandsmyndigheter och och andra. Det låter som en bra idé helt enkelt för att just bredda det hela lite mer. Just för att nå ut till de mindre språken.

Ellinor, har du några tankar?

Talare, Ellinor Broman

Jag tänker just på det här med Östeuropa. Jag såg ju i den omgången jag deltog i att det var många förlag i Serbien och att det var förlag i länderna i Östeuropa som faktiskt sökte stödet. Det kändes som att det var merparten av förlagen faktiskt, i den omgången jag deltog i. Det är bra att veta att det här Kreativa Europas-stödet verkligen går till de som behöver det då. Tror inte jag har några andra direkta idéer nu att komma med. Det är svårt för förlag överlag, i Sverige och överallt, man får kämpa för att få det att gå ihop. Alla slags stöd är väldigt välkomna.

Talare, Susanne Bergström Larsson

Precis så att den här rapporten, som jag nämnde inledningsvis en så kallad OMC-grupprapport, har tagit fram ett antal rekommendationer just för att öka cirkulationen av litteratur inom Europa. Där så trycker man ju väldigt starkt på översättarna. Översättarnas villkor ekonomiskt för att kunna leva på sitt arbete och kunna göra ett kvalificerat arbete,

men också på behovet av språkutbildning. Att man drar ner på språkundervisningen på hög nivå i alla länder egentligen i Europa. Att det är ett problem för framtiden, men också just att uppmärksamma översättarna, att översättarna ska få den här transparensen kring hur man använder deras verk och så vidare och en rimlig ersättning för sitt arbete.

Även författarna är givetvis och förlagen behöver ju också stöd. Det är ganska uppenbart. Precis som du sa Elena, att det har blivit så att man är beroende av offentligt stöd för att kunna stärka all litteratur. Inte bara den som är kommersiellt framgångsrik så att säga, utan att det verkligen finns den här bredden av röster i hela Europa. Att det syns också. Ja, men jag tror kanske vi får runda av det här samtalet och säga tusentack till er som har medverkat och jag lämnar över till Matilda för några avslutande ord.

Talare, Matilda Ekström

Ja, slutligen för dig som lyssnar. Vi hoppas att du blivit mer nyfiken på Kreativa Europa, internationellt utbyte och de möjligheter som finns inom programmet. Tveka inte att besöka kreativaeuropa.eu och kontakta gärna oss på desken så berättar vi mer och hjälper dig och din organisation med ansökan. Tack för att du lyssnat!